

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ЧАЙКА ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

УДК 378:37+37.011.31-043.61+37.036

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОЗАКЛАСНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Осипова Тетяна Юріївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Семенов Олена Миколаївна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри української мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
Циганок Оксана Олександрівна,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
в. о. доцента кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання.

Захист дисертації відбудеться «27» березня 2018 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «26» лютого 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена реформуванням сучасної української школи, основним завданням якої постає формування всебічно розвиненої особистості школярів, розвиток їхніх здібностей і талантів. Особливої уваги вимагає організація в загальноосвітніх закладах позакласної творчої діяльності учнів, які в майбутньому братимуть участь у соціально-економічному, політичному і культурному житті України. Позакласна творча діяльність є саме тією ланкою, що пов'язує освітній процес зі змінами, що відбуваються в країні, а, отже, готує школярів до активної творчої життєдіяльності.

Вихідні концептуальні положення підготовки майбутніх учителів, у тому числі філологічного напрямку, визначено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції нової української школи, що регламентують діяльність педагогів загальноосвітніх закладів.

Проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів знайшли своє відображення в працях Ф. Асанової, М. Байди, Н. Босак, Д. Будянского, І. Гриненко, О. Гуманкової, Л. Демченко, В. Денисенко, О. Дуплійчук, О. Земки, Г. Клочек, В. Коваль, О. Коник, О. Копусь, О. Куцевол, І. Лебедик, Н. Остапенко, М. Паустовської, М. Пентилюк, В. Руденко, Н. Самойленко, О. Семенов, Т. Симоненко, І. Соколовой, Ю. Тракоші, І. Фоменко, Є. Яковенко-Глушенкової та ін.

Різні аспекти розвитку особистості в позакласній діяльності досліджували О. Авдєєва, В. Александрова, І. Бойчев, Т. Гавлітіна, О. Гнатюк, О. Голік, Т. Дем'янюк, І. Дудка, В. Зайцев, Т. Іваха, Л. Канішевська, І. Колесник, О. Лисенко, М. Максимовська, О. Місечко, О. Петрович, О. Циганок, Т. Чернігівець, О. Шевчук, В. Якубенко та ін. Науковці наголошують на тому, що в практиці загальноосвітніх закладів позакласна творча діяльність здебільшого здійснюється епізодично і формально. Виховні заходи носять споглядацько-розважальний характер, не мають глибокого пізнавального та особистісно-розвивального підґрунтя. Ініціатива, самостійність, свобода вибору, прояв особистісного «Я» учнів здебільшого ігноруються. Це призводить до того, що активність школярів у позакласній діяльності традиційно зводиться до механічного виконання ними доручень за визначеною вчителем схемою, які переважно не відповідають їхнім бажанням, здібностям та інтересам. Відтак, підготовка майбутніх учителів, у тому числі філологів, до організації позакласної творчої діяльності учнів є актуальним завданням закладів вищої освіти.

Аналіз теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів-філологів у сучасних закладах вищої освіти засвідчив наявність низки суперечностей, зокрема між: необхідністю залучення майбутніх учителів-філологів до творчої діяльності та станом їхньої підготовки до такого виду діяльності; потенційними можливостями розвитку в майбутніх учителів здатності до організації творчої діяльності та недостатньою їх реалізацією в процесі навчання в закладах вищої освіти; необхідністю підвищення якості організації позакласної творчої діяльності

майбутніх учителів-філологів і відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Отже, теоретична і практична актуальність проблеми та необхідність розв'язання окреслених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Інтегративні технології формування і розвитку особистісних та професійних якостей фахівців» (№ 0110U002179), що входить до плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 7 від 23 лютого 2012 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 4 від 24 квітня 2012 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати й апробувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Відповідно до поставленої мети дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів»; уточнити поняття «позакласна творча діяльність учнів», «підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

3. Визначити й науково обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

4. Розробити й апробувати модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів-філологів.

Предмет дослідження – зміст і методика підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови: наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток у

студентів умінь організації творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки.

Для розв'язання завдань дослідження використано комплекс **методів педагогічного дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з теми дослідження, інтерпретація теорій і методик, що дали змогу систематизувати теоретичні матеріали за темою дослідження, визначити сутність поняття «підготовленість майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», конкретизувати його зміст відповідно до особливостей підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності, розробити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; *емпіричні* – бесіди, анкетування, тестування, педагогічні спостереження, аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей реципієнтів для визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; педагогічний експеримент у поєднанні констатувального, формувального та прикінцевого етапів для перевірки ефективності експериментальної методики впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; *статистичні* – кількісна та якісна обробка результатів педагогічного експерименту для визначення достовірності отриманих у процесі експериментального дослідження даних щодо підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

База дослідження. Дослідно-експериментальну роботу здійснено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Експериментальним дослідженням було охоплено 222 майбутніх учителів-філологів. В експериментальній роботі взяли участь 12 учителів-філологів і 135 учнів загальноосвітніх закладів м. Одеси.

Наукова новизна дослідження. Уперше визначено й науково обґрунтовано сутність феномена «підготовленість майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», його компонентну структуру (мотиваційно-гносеологічний, конативно-праксеологічний, особистісно-креативний компоненти), виявлено критерії (потребнісно-змістовий, операційно-діяльнісний, індивідуально-творчий) з відповідними показниками; схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) означеної підготовленості; науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів (наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності

учнів загальноосвітніх закладів; активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки); розроблено модель підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; уточнено поняття «позакласна творча діяльність учнів», «підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів». Подальшого розвитку набула методика професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблено й експериментально апробовано діагностувальну та експериментальну методики підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; спецкурс «Позакласна творча діяльність з української / англійської мов і літератури в загальноосвітньому закладі», програму педагогічного гуртка «Творча майстерня вчителя-філолога». Матеріали дослідження можуть використовуватись у закладах вищої освіти під час викладання фахових і психолого-педагогічних дисциплін, у системі післядипломної освіти вчителів-філологів. Основні висновки дисертації можуть бути рекомендовані для широкого кола вчителів, студентів, магістрантів для написання курсових і магістерських робіт; викладачів закладів вищої освіти, аспірантів у ході підготовки наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 1805/24 від 04.09.2017 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт про впровадження № 06/46 від 01.09.2017 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (акт про впровадження № 01-28/1769 від 22.09.2017 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (акт про впровадження № 17/15-2498 від 25.09.2017 р.), Донбаського державного педагогічного університету (акт про впровадження № 68-17-636/1 від 07.09.2017 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено положенням про цілісність особистості, опорою на результати психолого-педагогічної науки, доцільним поєднанням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, предмету і гіпотезі; порівняльним аналізом даних, одержаних унаслідок використання різноманітних методів дослідження, що мають репрезентативний характер.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і результати дослідження викладено на III міжнародному конгресі «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); міжнародних: «Сучасні тенденції у педагогічній науці України та Ізраїлю : шлях до інтеграції» (Одеса, 2012, 2013), «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (Одеса, 2014); всеукраїнських: «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Бердянськ, 2012), «Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні» (Сімферопіль-Дніпропетровськ, 2013), «Українська культура

XX–XXI століть: екзистенційний, компаративний та гендерний аспекти» (Одеса, 2016), «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм» (Кременчук, 2017) науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження викладено у 14 одноосібних публікаціях автора, із них 6 статей у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 7 – апробаційного характеру.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 196 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 7 рисунків, що займають 2 сторінки основного тексту. 23 додатки викладено на 89 сторінках. Список використаних джерел містить 294 найменування (із них 18 іноземною мовою). Повний обсяг дисертації – 332 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обгрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, схарактеризовано методи роботи, розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації, подано відомості щодо апробації та впровадження одержаних результатів, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів**» проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, визначено сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», уточнено поняття «позакласна творча діяльність учнів», «підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», обгрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми освіти, що формує особливу атмосферу естетичного й етичного ставлення до людей, довколишнього світу, культури, ставить за мету формування такого фахівця української мови і літератури, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, духовність, моральну вихованість, розвиток особистості педагога відповідно до духовних цінностей національної і загальнолюдської культури (за О. Семеног).

Ученими розглядаються різні аспекти підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності, а саме: до родинного виховання (Л. Йовенко), формування культури поведінки молодших школярів у поліетнічному середовищі (С. Яковенко-Глушенкова), виховної роботи засобами народознавства (Г. Шах), організації художньо-естетичної діяльності учнів основної школи (Ю. Тракоша), застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-

виховному процесі (Т. Руденко), педагогічного проектування (Т. Подобєдова), методу проектів у професійній діяльності (Н. Самойленко) тощо.

Особливості організації позакласної діяльності в загальноосвітніх закладах досліджували О. Авдєєва, В. Александрова, Г. Волошина, В. Зайцев, Т. Іваха, І. Колесник, Ю. Тракоша, О. Циганок, О. Шевчук, Ф. Штейбук та ін.; питанням організації дозвілєвої діяльності школярів присвячено наукові розвідки Г. Аванєсової, О. Бездверної-Хомерікі, І. Бойчева, О. Голика, М. Максимовської, Н. Цимбалюк, Т. Черніговець та ін.; проблеми виховання особистості школярів у позакласній діяльності порушено в працях Т. Гавлітіної, Т. Дем'янюк, Л. Канішевської, О. Лисенко та ін.

Позакласна діяльність є сферою формування різноманітних інтересів учнів, джерелом появи нових, більш конкретних, спрямованих на творчу самореалізацію особистості. Саме позакласна діяльність, за Г. Волошиною, містить у собі той потенціал, який сприяє якнайповнішому гармонійно-духовному, естетичному, інтелектуальному розвитку та самореалізації дітей, задоволенню їхніх потреб і здібностей, розкриттю творчих задатків кожного учня, спонукає школяра насамперед до внутрішньої роботи над собою. Це особистісно значуща діяльність, у якій він пізнає себе й довколишній світ, принципи, норми і способи взаємодії з іншими людьми, набуває життєвого досвіду та моральних цінностей. Така діяльність ставить дитину в особливу позицію – творця і сприяє виробленню вміння захищати себе, відстоювати свою людську гідність, стверджувати та реалізувати власне «Я» в суспільстві.

Значущість позакласної діяльності учнів загальноосвітніх закладів зумовлена реалізацією поглибленого підходу до вивчення предмета через різноманітні форми позакласної роботи, що дозволить розвинути творчі здібності учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, прагнення самостійно здобувати знання, користуватися різними джерелами інформації.

На підставі аналізу наукових джерел (В. Александрова, І. Дудка, О. Петрович, О. Семенов, Т. Сузова, Ф. Штейнбук та ін.), позакласну творчу діяльність учнів визначасмо як активність школярів у позаурочний час, що виявляється у співробітництві з усіма суб'єктами освітнього процесу та командній взаємодії творчого характеру, спрямована на задоволення пізнавальних інтересів і творчого потенціалу учнів. Позакласна творча діяльність учнів здійснюється також з метою поглиблення знань з навчального предмета, що вивчається.

Основними формами позакласної творчої діяльності вчителя-філолога є заняття в дитячих філологічних об'єднаннях (факультатив, клуб, мовний, літературний, країнознавський гуртки, театральна студія тощо), члени яких організовують проведення мовних і літературних тижнів, зустрічей з письменниками, читацьких конференцій, літературних вечорів і концертів, випускають стіннівки, виготовляють альбоми, журнали, повідомлення й доповіді, виступи по шкільному радіо з історії мови, конкурси усного та писемного мовлення, виставки, інтелектуальні ігри, вікторини, олімпіади, конкурс читців, театральні вистави тощо. Означене потребує цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів-

філологів, здатних у подальшому організувати таку діяльність в умовах загальноосвітнього закладу.

Установлено, що підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів є цілісним педагогічним процесом, що передбачає розвиток їхніх особистісних і професійних якостей, опанування знань, умінь, навичок і набуття певного досвіду з організації позакласної творчої діяльності учнів, результатом якої є їхня підготовленість до організації означеної діяльності в подальшій професії.

Підготовленість учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів визначено як складне полікомпонентне особистісно-професійне утворення, що характеризується стійкою потребою у творчій діяльності, наявністю сукупності необхідних психолого-педагогічних і фахових знань та практичних умінь, відповідних особистісних якостей, педагогічного артистизму й педагогічної імпровізації, що дозволяють організувати творчу діяльність учнів у позакласний час.

У структурі підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів виокремлено мотиваційно-гносеологічний, конативно-праксеологічний та особистісно-креативний компоненти.

Доведено, що підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, відбувається ефективно, якщо реалізуються такі педагогічні умови: наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки.

У другому розділі **«Експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів»** визначено критерії, показники і рівні підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики, позиціоновано модель підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, подано результати констатувального й прикінцевого зрізів.

Критеріями оцінювання визначених компонентів із відповідними показниками обрано: потребнісно-змістовий (наявність потреби у творчій самореалізації, наявність мотивації на досягнення успіху в позакласній творчій діяльності, наявність фахових знань, обізнаність із сутністю і видами позакласної творчої діяльності), операційно-діяльнісний (наявність проєктувальних, комунікативних, інтерпретаційних, аналітичних умінь); індивідуально-творчий (наявність креативності, емоційного інтелекту, педагогічного артистизму, умінь педагогічної імпровізації).

Відповідно до критеріїв та їх показників схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів: достатній, задовільний, низький.

Достатній рівень підготовленості властивий студентам, які вирізняються творчим ставленням до професії, зі стійкою потребою у творчій самореалізації, високим ступенем позитивної мотивації на досягнення успіху в позакласній творчій діяльності. Майбутні вчителі цього рівня мають глибокі й міцні фахові знання та специфіки позакласної творчої діяльності, її різновидів. Вони вміють проектувати творчу діяльність, ставити і вирішувати пізнавальні завдання, виявляти суперечності та проблеми, переносити набуті знання й уміння в нові ситуації, у них сформовані вміння інтерпретувати навчальний матеріал, вони здатні до співпраці та взаємодопомоги в професійному педагогічному саморозвитку; прогнозують зміни стану особистісних досягнень, обирають адекватну модель навчання й поведінки. Студенти з достатнім рівнем підготовленості вміють налагоджувати доброзичливі стосунки з довколишніми, встановлювати оптимальну комунікативну взаємодію із співрозмовниками, демонструють упевненість у спілкуванні, оскільки володіють різними прийомами комунікативної взаємодії, вміють точно та правильно аналізувати й оцінювати власну діяльність і діяльність своїх вихованців, контролювати свій емоційний стан, виявляють емоційну гнучкість. Вони креативно підходять до вирішення творчих завдань і нестандартних ситуацій, мають розвинені артистичні здібності, виявляють інтерес до театралізації, вміло імпровізують у ситуаціях, що виникають. У таких студентів наявні вміння і бажання самовдосконалення шляхом опрацювання психологічної та педагогічної літератури, вивчення педагогічного досвіду з організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Задовільний рівень підготовленості характерний для студентів, яким притаманна творчість, проте вони не завжди її виявляють під час виконання завдань, не мають потреби у творчій самореалізації, недостатньо вмотивовані на досягнення успіху в позакласній творчій діяльності. У майбутніх учителів-філологів цього рівня наявні прогалини у фахових знаннях та специфіці позакласної творчої діяльності, її різновидів. У проектуванні творчої діяльності, перенесенні знань й умінь у нові ситуації відчувають певні труднощі, потребують допомоги з боку викладачів, не завжди вміють інтерпретувати навчальний матеріал, доречно обирати моделі навчання і поведінки. Студенти із задовільним рівнем підготовленості загалом вміють налагоджувати доброзичливі стосунки з довколишніми, встановлювати комунікативну взаємодію зі співрозмовниками, проте не завжди впевнені в спілкуванні, оскільки недостатньо володіють різними прийомами комунікативної взаємодії, необ'єктивно аналізують й оцінюють власну діяльність і діяльність учнів, припускаються помилок в її оцінці, у напружених ситуаціях подекуди не вміють контролювати свій емоційний стан. Вони традиційно підходять до вирішення завдань і нестандартних ситуацій, у них наявні артистичні здібності, проте вони не завжди їх виявляють у діяльності, інтерес до театралізації має епізодичний характер, подекуди губляться в ситуаціях, що потребують імпровізації. Майбутні вчителі-філологи цього рівня не мають усталеного

бажання щодо самовдосконалення шляхом опрацювання психологічної та педагогічної літератури, вивчення педагогічного досвіду з організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Низький рівень підготовленості притаманний пасивним у навчанні студентам, які не виявляють інтересу до позакласної творчої діяльності, не мають бажання творчо самореалізуватись у подальшій педагогічній діяльності, з низькою мотивацією до досягнення в ній успіху. У майбутніх учителів-філологів цього рівня фрагментарні знання з фаху й нечітке уявлення щодо специфіки позакласної творчої діяльності та її різновидів. У таких студентів несформовані проєктувальні й комунікативні вміння, їм важко впроваджувати здобуті знання в практичну діяльність, вони не відчувають необхідності в набутті нових знань, відсутня зацікавленість у самовдосконаленні, у них не спостерігається прагнення до самоаналізу й самооцінки власної діяльності та діяльності вихованців. Майбутні вчителі цього рівня не здатні до співпраці в команді, не вміють прогнозувати зміни стану особистісних досягнень, обирати адекватну модель навчання і поведінки, не вміють інтерпретувати навчальний матеріал, контролювати свої емоції під час спілкування, тому стосунки з довколишніми людьми мають негативний характер. Вони вирізняються відсутністю будь-яких артистичних здібностей і здатності до імпровізації. У студентів цього рівня відсутнє бажання щодо самовдосконалення шляхом опрацювання психологічної та педагогічної літератури, вивчення педагогічного досвіду з організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Для визначення наявних рівнів підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів дібрано відповідні діагностувальні методики, що було використано в ході експериментальної роботи: тест «Сформованість творчого стилю діяльності» (Н. Вишнякова) щодо з'ясування наявності у студентів потреби у творчій самореалізації; методика «Мотивація успіху й остраху невдач» (А. Реан) з метою визначення мотивації на досягнення успіху в позакласній творчій діяльності; тестові завдання із фаху (В. Руденко); розроблена автором картка самооцінки рівня володіння знаннями та вміннями щодо позакласної творчої діяльності для виявлення рівня обізнаності студентів із сутністю і видами позакласної творчої діяльності; діагностувальні картки (Т. Осипова) для визначення проєктувальних і аналітичних умінь; тест оцінки комунікативних умінь (Н. Фетіскін); картка самооцінки (І. Ткачук) для з'ясування наявності вмінь інтерпретувати навчальний матеріал; тест «Креативність» (Дж. Брунер); діагностика «Емоційний інтелект» (Н. Холл); питальник для оцінки ступеня артистичності педагога (О. Булатова); тест для з'ясування педагогічної інтуїції (С. Гільманов) та вмінь педагогічної імпровізації.

На констатувальному етапі експерименту було одержано такі результати рівнів підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів: на достатньому рівні перебувало 14,3% студентів ЕГ та 15,5% – КГ, задовільний рівень виявили 42,0% респондентів ЕГ та 42,7% – КГ, низький рівень засвідчили 43,7% майбутніх учителів-філологів ЕГ і 41,8% – КГ.

На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту було розроблено модель підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів (див. рис.), що містить мету, етапи, педагогічні умови, форми, методи і засоби їх реалізації, компоненти, критерії і кінцевий результат.

Експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів проводилася зі студентами експериментальної групи за розробленою експериментальною методикою і моделлю впродовж двох років (3–4 курси) і передбачала поетапну (пізнавально-мотиваційний, організаційно-технологічний, імпровізаційно-творчий етапи) реалізацію визначених педагогічних умов.

На пізнавально-мотиваційному етапі реалізовано педагогічну умову «Наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», що була спрямована на набуття студентами необхідних теоретичних знань щодо сутності та видів позакласної творчої діяльності в загальноосвітніх закладах. Формами організації навчання виступили інтерактивні лекції, семінари, дебати, дискусії, круглий стіл, презентації, самостійна робота студентів (інтерпретація висловлювань видатних людей, складання портфоліо) тощо. На заняттях спецкурсу «Позакласна творча діяльність з української / англійської мов і літератури в загальноосвітньому закладі», у межах якого ознайомили студентів із видами та формами діяльності з української / англійської мов і літератури в позакласній діяльності, із сутністю понять «творчість», «творчий потенціал», «творчі здібності», «обдарованість», «креативність», «творча діяльність», «позакласна творча діяльність учнів».

На практичних заняттях студенти залучалися до дебатів «Позакласна діяльність з мови та літератури в школі: за і проти?», семінару «Особистість організатора позакласної творчої діяльності учнів?», засідання круглого столу «Як зацікавити школярів вивченням рідної мови?», «Чи потрібен артистизм учителю?». Було проведено конкурс презентацій «Я – керівник гуртка з мови / літератури», до якого студенти отримали завдання розробити рекламу мовного чи літературного гуртка, визначити склад учасників (секції, органи самоврядування), скласти план роботи із зазначенням мети, завдань і форми проведення заняття, перелік позакласних заходів з мови та літератури для певного віку учнів. Під час самостійної роботи майбутні вчителі-філологи інтерпретували вислови видатних людей про мову і значення творчості в житті людини.

На другому – організаційно-ігровому – етапі було впроваджено педагогічну умову «Насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», що передбачала формування практичних умінь і навичок студентів організації позакласної творчої діяльності з української / англійської мов та літератури. На практичних заняттях спецкурсу було проведено творчі вправи («Кіногерой», «Зворотний бік», «Альтернативні пояснення», «Реальний предмет», «Фантазер»,

Рис. Модель підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів

«У цирку», «Звернення», «Продаж», «Рольове обговорення»), вправи на розвиток емоційного інтелекту студентів («Неприємна розмова», «Малюємо настрій», «Емоційна атмосфера», «Світлина», «Згадайтеся самі», «Голос по телефону», «Чи правильний прогноз?», «Емоційна палітра»), творчі ігри («Покажи прислів'я», «Застигла мить», «Літературний експрес»), захист проектів («Що? Де? Коли?», «Щасливий випадок», літературно-мовний КВК, Турнір лінгвістів, Українські вечорниці, віртуальну екскурсію «У світі літератури», «Міфи та легенди України» тощо).

У ході третього – імпровізаційно-творчого – етапу реалізовано педагогічну умову «Активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки». Зазначений етап передбачав формування у студентів педагогічного артистизму, імпровізаційних умінь.

У межах педагогічного гуртка «Педагогічна майстерня вчителя-філолога» зі студентами було проведено психофізичний тренінг, що містив вправи на розвиток зорової, слухової, дотикової уваги, формування психофізичної рефлексії, розвиток професійного дихання, мовленнєвого слуху майбутніх учителів-філологів, складниками якого є: фізичний слух (сприймання гучності); фонематичний слух (уміння розрізняти й відтворювати всі звуки рідної мови, зберігати ритмічну структуру слова, фрази, мовного ланцюжка тощо); висотний слух (уміння чути висоту звука, мелодію тощо); тональний слух (сприймання тембру, тону, інтонації); ритмічний слух (відчуття темпоритму мовлення), оволодіння технологією й технікою мовлення, вправи з дикції, міміки і жестів: «Осанка», «Малярна кисть», «Хмара», «Долоньки», «Говірливі руки», «Контроль». Крім цього проводилися творчі вправи на розвиток умінь імпровізації, рольові ігри «Суд», «This is the house that Jack built» (Дім, який побудував Джек»), битва літературних героїв, засідання хурдари театру, завданням якої було написати п'єсу, розробити для неї анонс, визначити персонажі, які будуть задіяні у виставі, обрати виконавців їхніх ролей, продумати художнє й музичне оформлення, форму і зміст запрошень на прем'єру тощо. Підготовлену п'єсу кожна група демонструвала на подальших заняттях. Для самостійної роботи студенти отримали завдання опрацювати твір К. Станіславського «Робота актора над собою» та скласти таблицю спільного та відмінного в роботі вчителя й актора.

Одержані знання й набуті навички з організації позакласної творчої діяльності учнів майбутні вчителі-філологи використовували під час проходження педагогічної практики в дитячому оздоровчому таборі і в загальноосвітньому закладі.

Метою педагогічної практики в літньому дитячому оздоровчому таборі було формування в майбутніх учителів-філологів умінь організовувати дитячий колектив, організовувати різноманітні види творчої діяльності дітей, застосовуючи знання, отримані під час спецкурсу «Позакласна творча діяльність з української / англійської мов і літератури в загальноосвітньому закладі», а також на заняттях педагогічного гуртка «Творча майстерня вчителя-філолога».

Під час проходження літньої педагогічної практики в дитячому оздоровчому таборі майбутніми вчителями-філологами було проведено ігри «Покажи прислів'я»,

«Українські вечорниці», бесіду «Міфи та легенди України», літературно-мовний квест «У пошуках скарбів», квест «Подорож до країни Ввічливості», конкурс «Казка на новий лад», вікторину «Плекаймо рідну мову», завданням якої виступили розгадування українських загадок, шарад, ребусів, що містили зашифровані українські прислів'я.

Педагогічну практику в загальноосвітньому закладі організовано в межах цілісного освітнього процесу, спрямованого на практичне втілення студентами знань і вмінь з організації позакласної творчої діяльності з учнями 5–8 класів з української / англійської мов і літератури. Метою педагогічної практики в школі було ознайомлення з видами творчої діяльності учнів у позанавчальний час, залучення студентів до вивчення досвіду вчителів української й англійської мов та літератури з питань організації творчої діяльності учнів у позаурочний час, планування й організації позакласної роботи з мови та літератури, вироблення в них первинних умінь з організації різних видів творчої діяльності школярів.

Перед практикою майбутніх учителів-філологів було зібрано на настановну конференцію, де вони отримали завдання, що передбачали розроблення власних позакласних творчих заходів, використання портфоліо, перевірку й удосконалення знань і навичок, здобутих під час лекцій, практичних занять та самостійної роботи з подальшим аналізом власної діяльності щодо організації позакласної творчої діяльності учнів, що відображалось у щоденнику спостережень. Студенти аналізували досвід роботи вчителів-практиків, які досягли успіху в організації позакласної творчої діяльності учнів.

Під час педагогічної практики в загальноосвітніх закладах майбутніми вчителями-філологами було проведено бесіди: «На все впливає слова чистота», «Етикет телефонного спілкування», «Слова, що засмічують українську мову», «Підступні синоніми», «Шаради антонімів», «Народні уявлення українців про міфологічних істот»; різноманітні позакласні творчі заходи з мови і літератури: «Конкурс казки про частини мови», «У звичаях, традиціях народу ти душу свого краю пізнавай», «Душа народу в його піснях», літературна вікторина «Світ мудрості», «Мандрівка в історію писемності», «Краса твого імені», «Цей дивовижний світ фразеологізмів», «Подорож до майстерні поетів / письменників рідного краю», «Що? Де? Коли?», «Щасливий випадок», турнір лінгвістів, віртуальна екскурсія «У світі літератури», «стежками світової літератури», онлайн-вікторина «Говоримо українською», квести «Чари рідної мови», «Народ скаже, як зав'яже», «Острів мовних скарбів», «Академія ввічливих наук», «Театральний фестиваль».

По завершенні формувального етапу експерименту було проведено прикінцевий зріз, метою якого було з'ясування ефективності визначених педагогічних умов і розроблених моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів (див. табл.).

Як видно з таблиці, відчутні позитивні зміни в підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів

загальноосвітніх закладів відбулись у студентів ЕГ. Так, достатнього рівня досягли 37,5% майбутніх учителів-філологів ЕГ (було 14,3%) і 20,3% КГ (було 15,5%), задовільний рівень виявили 49,1% респондентів ЕГ (було 42,0%) і 47,1% КГ (було 42,7%), низький рівень засвідчили 13,4% студентів ЕГ (було 43,7%) та 32,6% КГ (було 41,8%).

Таблиця

Порівняльні дані рівнів підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів на констатувальному і прикінцевому етапах експерименту

Групи	Рівні					
	Достатній		Задовільний		Низький	
	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ
ЕГ	14,3%	37,5%	42,0%	49,1%	43,7%	13,4%
КГ	15,5%	20,3%	42,7%	47,1%	41,8%	32,6%

Примітка: КЕ – констатувальний етап, ПЕ – прикінцевий етап

Для перевірки одержаних результатів використано розрахунок λ – критерію між двома емпіричними даними (за λ -критерієм Колмогорова-Смирнова). За результатами формувального етапу експерименту було отримано $d_{\text{емп.}} > d_{0,01}$. Отже, одержані дані прикінцевого етапу експерименту виявилися статистично значущими, що доводить ефективність моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробленні, науковому обґрунтуванні педагогічних умов підготовки учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

1. Установлено, що позакласна творча діяльність учнів – це активність школярів у позаурочний час, що виявляється у співробітництві з усіма суб'єктами освітнього процесу та командній взаємодії творчого характеру, спрямована на задоволення пізнавальних інтересів і творчого потенціалу учнів. Позакласна творча діяльність учнів здійснюється з метою поглиблення знань з навчального предмета, що вивчається.

2. Виявлено, що підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів є цілісним педагогічним процесом, що передбачає розвиток їхніх особистісних і професійних якостей, опанування знань, умінь, навичок і набуття певного досвіду з організації позакласної творчої діяльності учнів, результатом якої є їхня підготовленість до організації означеної діяльності в подальшій професії.

3. Підготовленість учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів визначається як складне полікомпонентне

особистісно-професійне утворення, що характеризується стійкою потребою у творчій діяльності, наявністю сукупності необхідних психолого-педагогічних і фахових знань та практичних умінь, відповідних особистісних якостей, педагогічного артистизму й педагогічної імпровізації, що дозволяють організовувати творчу діяльність учнів у позакласний час.

4. Визначено структуру підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, що містить три взаємопов'язаних компоненти (мотиваційно-гносеологічний, конативно-праксеологічний, особистісно-креативний). Критеріями та їх показниками було обрано: потребнісно-змістовий (наявність потреби у творчій самореалізації, наявність мотивації на досягнення успіху в позакласній творчій діяльності, наявність фахових знань, обізнаність із сутністю і видами позакласної творчої діяльності); операційно-діяльнісний (наявність проєктувальних, комунікативних, інтерпретаційних, аналітичних умінь); індивідуально-творчий (наявність креативності, емоційного інтелекту, педагогічного артистизму, вмінь педагогічної імпровізації). Схарактеризовано рівні сформованості зазначеної підготовленості (достатній, задовільний, низький).

5. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, як-от: наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки.

6. Розроблено й експериментально апробовано модель та експериментальну методика підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів під час їхньої професійної підготовки. Педагогічні умови реалізовано поетапно (пізнавально-мотиваційний, організаційно-ігровий, імпровізаційно-творчий етапи) в межах спецкурсу «Позакласна творча діяльність з української / англійської мов і літератури в загальноосвітньому закладі» і педагогічного гуртка «Творча майстерня вчителя-філолога».

На пізнавально-мотиваційному етапі реалізовано педагогічну умову «Наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», що була спрямована на набуття студентами необхідних теоретичних знань щодо сутності та видів позакласної творчої діяльності в загальноосвітньому закладі. Формами організації навчання виступили інтерактивні лекції, семінари, дебати, дискусії, круглі столи, презентації, самостійна робота студентів (інтерпретація висловлювань видатних людей, складання портфоліо) тощо на заняттях спецкурсу «Позакласна творча діяльність з української / англійської мов і літератури в загальноосвітньому закладі».

На другому – організаційно-ігровому – етапі реалізовувалася педагогічна умова «Насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності учнів

загальноосвітніх закладів», що передбачала формування практичних умінь і навичок майбутніх учителів-філологів організації позакласної творчої діяльності з мови та літератури, відпрацювання їх у рольових іграх, вирішенні педагогічних ситуацій, проведенні інтелектуальних ігор, самостійній творчій діяльності (розроблення й захист проєктів).

У ході третього – імпровізаційно-творчого – етапу реалізовано педагогічну умову «Активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки». Зазначений етап передбачав формування у студентів педагогічного артистизму, імпровізаційних умінь, ознайомлення їх із вправами, що застосовуються в театральній педагогіці (для дихання, голосу, дикції, уяви, постави тощо), набуття вмінь поводитися на сцені, готувати театралізовані постановки, розробляти сценарії свят тощо в межах педагогічного гуртка «Педагогічна майстерня вчителя-філолога».

7. Реалізація моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів з упровадженням визначених педагогічних умов виявило значні позитивні зміни в експериментальній групі: достатній рівень зафіксовано у 37,5% студентів (було 14,3%), на задовільному рівні перебувало 49,1% респондентів (було 42,0%), на низькому рівні залишилося 13,4% майбутніх учителів-філологів (було 43,7%).

У контрольній групі результати виявилися такими: достатній рівень виявили 20,3% студентів (було 15,5%), на задовільному рівні зафіксовано 47,1% респондентів (було 42,7%), низький рівень продемонстрували – 32,6% майбутніх учителів-філологів (було 41,8%).

Аналізуючи одержані дані, дійшли висновку, що впровадження моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів сприяло більш швидкому переходу студентів на вищий рівень означеної підготовленості, що підтвердило й математичне обчислення, проведене за λ -критерієм Колмогорова-Смирнова: $\lambda_{\text{емп.}} > \lambda_{\text{кр.}}$

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів. До перспективних напрямів подальших наукових досліджень відносимо створення й упровадження інтегрованих курсів щодо організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чайка О. В. Стан підготовки вчителів-філологів на сучасному етапі / О. В. Чайка // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – [Спецвипуск «Сучасні

тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю : шлях до інтеграції)]. – Одеса, 2012. – С. 284–289.

2. Чайка О. В. Комунікативно-креативний підхід у підготовці майбутніх учителів-філологів до творчої професійної діяльності / О. В. Чайка // Наука і освіта. – Одеса, 2012. – № 8/CVIX. – С. 158–160.

3. Чайка О. В. Актуалізація творчості майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки / О. В. Чайка // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип. 44. – С. 219–222.

4. Чайка О. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх шкіл / О. В. Чайка // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 16 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. / ред. кол. : Н. В. Гузій (відп. ред.). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 27 (37). – С. 85–89.

5. Чайка О. В. Модель підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх шкіл / О. В. Чайка // Постметодика. – Кременчук, 2017. – № 2–3. – С. 115–118.

6. Чайка О. В. Експериментальна методика підготовки майбутніх учителів філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітньої школи / О. В. Чайка // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2017. – № 3 (116). – С. 117–125.

7. Чайка О. В. Компонентная структура подготовленности будущих учителей-филологов к организации внеклассной творческой деятельности учеников среднеобразовательных школ / О. В. Чайка // Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel: the way to integration. – Ariel, 2013. – № 4. – P. 52–55.

8. Чайка О. В. Підготовка вчителів-філологів до професійної діяльності/ О. В. Чайка // Матеріали I всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю [«Придніпровські соціально-гуманітарні читання»], (22 вересня 2012 р.). – Бердянськ, 2012. – С. 140–143.

9. Чайка О. В. Види позакласної діяльності вчителів-філологів / О. В. Чайка // Матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю [«Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні»], (26 квітня 2013 р.). – Сімферопіль-Дніпропетровськ, 2013. – С. 109–111.

10. Чайка О. В. Залучення майбутніх учителів-філологів до використання проектної діяльності у позакласній роботі / О. В. Чайка // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції [«Становлення особистості професіонала : перспективи й розвиток»], (14–15 лютого 2014 р.). – Одеса, 2014. – С. 222–226.

11. Чайка О. В. Методична підготовка майбутніх учителів-філологів до організації творчої позакласної діяльності учнів / О. В. Чайка // Матеріали VIII

всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених [«Українська культура ХХ–ХХІ століть : екзистенційний, компаративний та гендерний аспекти»], (10 листопада 2016 р.). – Одеса, 2016. – Вип. 8. – С. 66–72.

12. Чайка О. В. Критеріальний підхід до визначення стану підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів / О. В. Чайка // Матеріали III міжнародного конгресу [«Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі»], (18–21 травня 2017 р.). – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 121–122.

13. Чайка О. В. Застосування проектної діяльності у роботі зі студентами / О. В. Чайка // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю [«Сучасні теоретичні та практичні аспекти клінічної медицини»], (27–28 квітня 2017 р.). – Одеса, 2017. – С. 22.

14. Чайка О. В. Підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності : креативний підхід / О. В. Чайка // Матеріали всеукраїнського науково-методичного семінару [«Сучасні тенденції креативної педагогіки»]. – Одеса, 2017. – С. 18–22.

АНОТАЦІЯ

Чайка О. В. Підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2018.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів. Науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів (наявність інтересу майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; насиченість освітнього процесу інтерактивними методами навчання, спрямованими на розвиток умінь організації творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; активізація творчої діяльності майбутніх учителів-філологів засобами театральної педагогіки); визначено сутність феномена «підготовленість майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів», уточнено поняття «позакласна творча діяльність учнів», «підготовка майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів»; розкрито структуру (мотиваційно-гносеологічний, конативно-праксеологічний та особистісно-креативний компоненти), визначено критерії (потребнісно-змістовий, операційно-діяльнісний, індивідуально-творчий), показники, подано якісні характеристики

рівнів (достатній, задовільний, низький) підготовленості майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів; розроблено й апробовано модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, що охоплює пізнавально-мотиваційний, організаційно-ігровий, імпровізаційно-творчий етапи.

Ключові слова: майбутні вчителі-філологи, позакласна творча діяльність учнів, педагогічні умови, модель підготовки майбутніх учителів-філологів до організації позакласної творчої діяльності учнів загальноосвітніх закладів, експериментальна методика.

SUMMARY

Chayka O.V. Future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". – State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky", Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2018.

The thesis presents theoretical summarizing and new solving of the scientific problem that is revealed in the development, scientific substantiation of the pedagogical conditions for future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions.

It is established that pupils' extracurricular creative activity is an activity of pupils in extracurricular time, which is revealed in cooperation with all subjects of the educational process and team interaction of creative nature, aimed at satisfying students' cognitive interests and creative potential. Pupils' extracurricular creative activity is implemented in order to deepen the knowledge of the subject being studied.

Future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions is a coherent pedagogical process that involves the development of their personal and professional qualities, the acquisition of knowledge, skills and experience in organizing pupils' extracurricular activity, the result of which is their readiness to organize a specified activity in the further profession.

Future teachers-philologists' preparedness for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions is defined as a complex multicomponent personality-professional formation, characterized by steady need for creative activity, the complex availability of necessary psychological and pedagogical and professional knowledge and practical skills, relevant personal qualities, pedagogical artistry and pedagogical improvisation, allowing to organize pupils' creative activity during extracurricular time.

The structure of the future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions was determined,

it contains three interconnected components (motivational-epistemological, connative-praxeological and personal-creative). Criteria and their indicators were chosen: needed and meaningful (the need for creative self-realization, the presence of motivation for success in extracurricular creative activity, availability of professional knowledge, awareness of the nature and types of extracurricular creative activity), operational and active (the presence of design, communicative-organizational, interpretive and analytical skills); individual and creative (the presence of creativity, emotional intelligence, pedagogical artistry, skills of pedagogical improvisation). The levels of preparedness formation (sufficient, satisfactory, low) were characterized.

Pedagogical conditions of future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions are determined and grounded as: future teachers-philologists' interest presence for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions; the saturation of the educational process by interactive learning methods, aimed at developing the skills of organizing pupils' creative activity in general education institutions; activation of future teachers-philologists' creative activity by means of theatrical pedagogy.

The model and methodology of future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions during their professional training was developed and experimentally tested. Pedagogical conditions were realized in stages (cognitive-motivational, organizational-gamer, improvisational-creative stages) within the framework of the specialty "Extracurricular creative activity in the Ukrainian / English languages and literature in a general education institution" and a pedagogical circle "Creative Workshop of a teacher-philologist".

At the cognitive-motivational stage, the pedagogical condition "Future teachers-philologists' interest presence for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions" was realized, which provided for the students to acquire the necessary theoretical knowledge about the nature and types of extracurricular creative activity in a general educational institution. Means of implementation were interactive lectures, seminars, debates, discussions, round tables, presentations, independent students' work (interpretation of statements of prominent people, portfolio creation), etc. within the framework of the special course "Extracurricular creative activity in the Ukrainian / English languages and literature in a general educational institution".

On the second stage – the organizational-game, the pedagogical condition "The saturation of the educational process by interactive methods of training aimed at developing the skills of organizing pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions " was realized, which provided for the formation of practical skills and abilities of students in organization of extracurricular creative activities in language and literature, working them out by introducing role-playing games, solving pedagogical situations, conducting intellectual games, quests, independent creative activities (development and defense of projects) during the practical classes of the special course

"Extracurricular creative activity in the Ukrainian / English languages and literature in a general educational institution".

During the third stage – the improvisational and creative, the pedagogical condition "Activation of future teachers-philologists' creative activity by means of theatrical pedagogy" was implemented. The mentioned stage provided for conducting classes of the pedagogical circle "Pedagogical workshop of a teacher-philologist", aimed at forming students' pedagogical artistry, improvisational skills, familiarizing them with exercises used in theater pedagogy (for breathing, voice, diction, imagination, posture, etc.), acquisition of skills to behave on stage, to prepare theatrical productions, to write scripts of holidays, etc.

Key words: future teachers-philologists, pupils' extracurricular creative activity, pedagogical conditions, model of future teachers-philologists' training for the organization of pupils' extracurricular creative activity in general educational institutions, experimental method.

Підписано до друку 23.02.2018.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/16 Зам. № 974/18
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.